

ذهنیت فلسفی مدیران مناطق مختلف دانشگاه آزاد اسلامی

دکتر فتاح ناظم*

دکتر فردوس یادگاری**

طاهره حسومی***

محمدجواد قائدمحمدی****

چکیده: هدف اساسی پژوهش حاضر بررسی ذهنیت فلسفی مدیران مناطق مختلف دانشگاه آزاد اسلامی است. جامعه آماری این پژوهش را تمام مدیران واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی تشکیل می‌دهند. با روش نمونه‌گیری تصادفی مرحله‌ای و طبقه‌بندی تعداد 558 نفر از مدیران واحدهای مختلف دانشگاه آزاد اسلامی انتخاب شدند. ابزار سنجش عبارت از پرسشنامه محقق ساخته ذهنیت فلسفی است نتایج تحلیل واریانس یکطرفه و آزمون پیگردی LSD نشان داد که: 1- بین ذهنیت فلسفی مدیران دانشگاه آزاد اسلامی به تفکیک منطقه تفاوت معنی‌دار وجود دارد. 2- میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 8 از مدیران مناطق 2، 3، 4، 5، 7، 10 و منطقه 12 بزرگتر است و برعکس میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران سایر مناطق ذکر شده به همان اندازه از میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 8 کوچکتر است. میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 9 از مدیران منطقه 12 بزرگتر است. برعکس میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 12 به همان اندازه از مدیران منطقه 9 کوچکتر است. همچنین میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 11 از مدیران مناطق 2، 4، 5، 7، 10 و 12 بزرگتر است و برعکس میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران سایر مناطق ذکر شده به همان اندازه از میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 11 کوچکتر است.

واژه‌های کلیدی: ذهنیت فلسفی، دانشگاه آزاد اسلامی

---

* دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن f_nazem@yahoo.com

** استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن Labbeiki14@yahoo.com

** عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن thasoomi@yahoo.com

**** عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن mj_ghaed@yahoo.com

مقدمه

دانشگاه‌ها از جمله نظام‌های اجتماعی هستند که نیروی محرکه آگاهی‌بخش و برج فرمانده فکر جوامع شناخته شده‌اند. به دلیل دگرگونی‌های شدیدی که امروزه دنیای ما را تحت تأثیر خود قرار داده، فیگنباوم¹ (1994) نشان می‌دهد که دانشگاه امروزی بیش از پیش در کانون مباحثات دامنه‌دار بین‌المللی و اجتماعی قرار گرفته و موضوع این مباحثات بر آرمان‌ها و اهداف دانشگاه‌ها و هدایت و رهبری متمرکز شده است. علاوه بر این، دانشگاه‌ها درگیر مباحث مربوط به کیفیت و نوسازی اند، و برای بقای خود راهی جز افزایش کیفیت و در عین حال کاهش هزینه‌ها ندارند. او کیفیت آموزش عالی را عامل کلیدی در رقابت پنهان بین کشورها می‌داند. به علاوه، یکی از تجربه‌های موفق در عرضه آموزش عالی در ایران تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی است. با توجه به گسترش روزافزون این نهاد آموزش عالی، توجه به کیفیت آن بیش از پیش ضرورت می‌یابد.

موضوع بسیار مهم در هر نظام، انتخاب و انتصاب مدیران و رهبران واجد شرایط به گونه‌ای است که بتوانند در اداره و سرپرستی مؤسسات آموزش عالی مؤثر واقع شوند. بعضی از رهبران آموزشی کار مدیریت را از طریق آزمایش و خطا انجام می‌دهند که بسیار پرهزینه و آسیب‌پذیر است. بسیاری از مدیران کنونی آموزش عالی نه آموزش‌های لازم در زمینه مدیریت دیده‌اند و نه مورد ارزیابی علمی و نیازسنجی قرار گرفته‌اند. مدیران کارآمد دانشگاهی، فرآیند هدایت و رهبری کارکنان در جهت نیل به هدف‌ها و رسالت‌ها و آرمان‌های سازمان آموزشی خود را به گونه مؤثرتر و مناسب‌تری به انجام می‌رسانند، در هنگام برخورد با موانع و مشکلات به طور جدی و منطقی عمل می‌کنند برای کارکنان تحت سرپرستی خود ارزش و احترام قائل می‌شوند، در تربیت، پرورش و اثربخش ساختن کارکنان کوشش بیشتری به عمل می‌آورند و سرانجام از طریق ایجاد رابطه مثبت با کارکنان در اجرای وظایف و مقررات اداری به نتایج مثبت و ثمربخش دست می‌یابند. هرسی و بلانچارد² (1972) معتقدند وظیفه مدیر یا رهبر سازمان از این نظر مهم است که او به مثابه نقطه اتکایی محسوب می‌شود که همه متغیرهای محیطی دیگر بر حول آن کنش متقابل دارند. پیش فرض تخصص و تعهد، جایگزین دانش مدیریت و رهبری مدیران گردیده است. در حالی که اگر در موقع انتخاب و تربیت مدیران با استفاده از یافته‌های علم روان‌شناسی به برخی ویژگی‌های شخصیتی آنان نظیر ذهنیت فلسفی توجه دقیق مبذول شود، توقع در اختیار داشتن مدیران کارآمد، امر بیهوده‌ای نخواهد بود.

1- Feigenbaum

2- Hersey & Blanchard

ذهنیت فلسفی¹ معادل روح فلسفی خصوصیتی است که در رفتار و طرز فکر فیلسوف، در برخورد وی با دیگران، روبرو شدن با مشکلات و به طور کلی در تمام شئون زندگی وی به چشم می‌خورد که باعث تمایز او از دیگران می‌شود. این خصوصیات شامل تردید منطقی، کنجکاوی زیاد، فهم عمیق، دید وسیع، سعه صدر، ترقی طلبی، فروتنی، وحدت شخصیت، اتکای به نفس و طرفداری از ارزش‌های انسانی است (شریعتمداری، 1373).

برتراند راسل معتقد است هر فردی که ذهن باز دارد، در مقابل ادراکات تازه حساس است، دارای نیروی تمرکز است و می‌تواند ادراکات مختلف را با هم مربوط سازد از ذهنیت فلسفی برخوردار می‌باشد. کسی که ذهن فلسفی دارد تمایل شدیدی به دانستن دارد و این تمایل را با احتیاط زیاد در مورد باورهایش ترکیب می‌کند. او ذهنی منطقی داشته و عادت به درست فکر کردن دارد. عادت به تفکر و قضاوت صحیح و ارزش گذاری و توانایی کاربرد آن در زندگی را می‌توان ذهنیت فلسفی نامید. ذهنیت فلسفی ساختن منش است که عبارت است از شکل دادن عادات، نگرش‌ها و ارزش‌هایی که تفکر و قضاوت صحیح بر آن حاکم باشد. ذهن فلسفی عبارت از کاوشگری تجربه انسان برای رسیدن به فهم در زمینه معرفت به حقیقت، روابط، افکار و قضاوت‌های ارزشی است اسمیت² معتقد است که ذهنیت فلسفی کیفیاتی است که عبارتند از جامعیت، تعمق و قابلیت انعطاف.

نشانه‌ها و خصوصیات «جامعیت» عبارتند از:

- 1- نگرستن به موارد خاص در ارتباط با زمینه‌ای وسیع،
  - 2- ارتباط دادن مسایل حاضر به هدف‌های دور (ربط اهداف آتی به اهداف آتی)،
  - 3- بکار بردن قدرت تعمیم،
  - 4- شکیبایی در مقابل جنبه‌های نظری (توجه به ملاحظات نظری)،
- نشانه‌های تعمق در کسانی که دارای ذهن فلسفی یا به عبارتی تفکر منطقی هستند عبارتند از:
- 1- مورد سوال قرار دادن آنچه مسلم و یا بدیهی تلقی می‌شود.
  - 2- کشف امور اساسی و بیان آنها در موقعیت خاص.
  - 3- حساس به معانی تلویحی و ربط امور.
  - 4- مبتنی کردن انتظارات بر یک جریان فرضیه استنتاجی - قیاسی تا بر یک جریان ساده استقرایی.

1- Philosophical mindedness

2- Smith

نشانه‌های داشتن انعطاف چهار مورد هستند که به قرار زیرند:

- 1- رهاشدن از جمود فکری (روانی)
- 2- ارزش سنجی افکار و عقاید جدا از منبع آنها
- 3- توجه به مسایل از جهات متعدد تا دو جهت
- 4- شکیبایی در قضاوت‌های موقتی و مشروط و علاقه به اقدام در موقعیتی مبهم (اسمیت، ترجمه بهرنگی، 1370).

به طور کلی در زندگی اجتماعی برخورداری از تفکر پویا، انتخاب گر، کل نگر و سیستمی لازم است تا بدین طریق با فعالیت هوشمندانه و تصمیم‌گیری‌های مبتنی بر اصول و درک واقعیات مهم نتایج مطلوب بدست آید. اعضای هر سازمان به ویژه مدیریت آن اگر در برنامه ریزی‌ها و تعیین اهداف بتوانند اطلاعات مفید و مؤثر را انتخاب نمایند و از غوطه ور شدن در انبوه اطلاعات پرهیز کنند و می‌توانند از سردرگمی نجات یابند. از طرف دیگر مدیر باید علاوه بر جامع‌نگری با تعمق به موضوعات و اهداف سازمان بیندیشد که نشانه تعمق، پرهیز از عادات و تجارب گذشته و تقلید کورکورانه از دیگران است.

اسمیت (1956) در رساله دکترای به نام عنوان ذهنیت فلسفی در مدیریت آموزشی پی برد که:

- 1- بین ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی و عملکرد آنها رابطه وجود دارد.
  - 2- عملکرد مدیرانی که از ذهنیت فلسفی بالایی برخوردارند بهتر از عملکرد مدیرانی است که دارای ذهنیت فلسفی پایین هستند.
  - 3- بین ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی و روحیه معلمان رابطه وجود دارد.
- نتایج پژوهش جزایری (1388) نشان داد که بین ذهنیت فلسفی مدیران و جو سازمانی مدارس رابطه وجود دارد.

بولینگر، دانیل¹ (2002) تحقیقی تحت عنوان «بررسی میزان ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی بر عملکرد کارکنان آنها در مدارس شیکاگو» انجام داد. نتایج تحقیق بیان می‌دارد، مدیران مدارس که دارای تفکر جامع، عمیق، انعطاف‌پذیر و انتقادی باشند، نسبت به مدیرانی که فاقد این کیفیات هستند، تأثیر متفاوتی بر کارکنان خود دارند. همچنین این تحقیق راه‌های تأثیر مطلوب تفکر انتقادی مدیران آموزشی را بر کارکنان مورد مطالعه قرار می‌دهد. این محقق در یک بررسی درباره

46 مدیر مدرسه چنین نتیجه گرفت که روحیه کارکنان، کیفیت ارتباطات و حتی ترتیبات سازمانی مدارس در مدرسی که مدیر آنها دارای ذهنیت فلسفی بالاتری است به وضوح افزایش می یابد. موریتی، ایسیاک¹ (2005) تحقیقی به نام «اثرات خاص تفکر انتقادی و ذهنیت فلسفی استادان دانشگاه بر موفقیت علمی دانشجویان دانشگاه استانفورد» انجام داده است. هدف این مطالعه شبه آزمایشی بررسی میزان تفاوت پیشرفت تحصیلی در دو گروه دانشجویانی بود که استادان آنها آموزش مهارت های خاص تفکر انتقادی را دریافت کرده یا نکرده اند. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد که تفاوت میانگین دو گروه آزمایشی و کنترل در سطح 5% معنی دار بوده است و تفاوت بارزی را نشان می داد. همچنین بین میزان تحصیلات اساتید و سنوات خدمات آنها و پیشرفت تحصیلی دانشجویان رابطه معنی داری دیده می شد (جزایری، 1388).

پی، جاناتان² (2009) در پژوهش خود با عنوان «بررسی رابطه ذهنیت فلسفی مدیران با بهبود عملکرد کارکنان آنها در سازمان های دولتی» به نتایج زیر دست یافته است: 1- بین ذهنیت فلسفی مدیران با بهبود عملکرد کارکنان آنها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد 2- بین میانگین نمرات توانایی، وضوح نقش، حمایت سازمانی، انگیزش، ارزیابی، اعتبار تصمیم گیری و سازگاری محیطی کارکنان ذهنیت فلسفی مدیران آنها رابطه معنی داری وجود دارد و با افزایش میزان خلاقیت و ذهنیت فلسفی مدیران نمرات هفتگانه عملکرد نیز افزایش می یابد. 3- کارکنانی که خلاقیت مدیران آنها در سطح بالا و رشته تحصیلی آنها مرتبط با نوع کار بوده است، عملکرد بهتری نسبت به کارکنانی با رشته تحصیلی غیر مرتبط دارند. همتی (1387) در پژوهش خود دریافت که بین ذهنیت فلسفی مدیران و عملکرد معلمان رابطه معنادار وجود دارد و می توان عملکرد معلمان را از طریق ذهنیت فلسفی مدیران پیش بینی کرد. هاشمی (1374) به وجود رابطه بین ذهنیت فلسفی و انجام وظایف مدیریتی مدیران پی برد و این که بین نگرش معلمان در مورد عملکرد مدیران نسبت به ذهنیت فلسفی مدیران همبستگی مثبت وجود دارد. سیف هاشمی (1382) به رابطه بین ذهنیت فلسفی و خلاقیت مدیران پی برد و همچنین پی برد که خلاقیت مدیران زن از خلاقیت مدیران مرد بیشتر است. خرقانیان (1372) دریافت که: 1- روحیه معلمانی که با مدیر با ذهنیت فلسفی بالا کار می کنند از روحیه معلمانی که با مدیر با ذهنیت فلسفی پایین کار می کنند بالاتر است 2- مدیرانی که از ذهنیت فلسفی بالا برخوردارند دارای عملکرد بهتری از مدیران با ذهنیت فلسفی پایین بودند 3- فضای آموزشی مدارس که دارای مدیران با ذهنیت فلسفی بالا

1- Morithi

2- Pierra

هستند نسبت به مدیران دارای ذهنیت فلسفی پایین از صمیمت، تلاش، اعتماد، رضایت و خشنودی بیشتری برخوردار بوده و بازده آموزشی و پرورشی آنان به مراتب بیشتر و بهتر می‌باشد. دانشیار (1385) در پژوهش خود دریافت که: 1- بین ذهنیت فلسفی دبیران با میزان محبوبیت آنان از دیدگاه دانش آموزان رابطه معنی دار وجود دارد. 2- بین میزان محبوبیت دبیران با ذهنیت فلسفی بالا و پایین از دیدگاه دانش آموزان تفاوت معنی دار وجود دارد. 3- بین میزان محبوبیت دبیرانی که دارای تفکر جامع بالا و پایین هستند از دیدگاه دانش آموزان تفاوت معنی دار وجود دارد. 4- بین میزان محبوبیت دبیرانی که دارای تعمق فکری بالا و پایین هستند از دیدگاه دانش آموزان تفاوت معنی دار وجود دارد. 5- بین میزان محبوبیت دبیرانی که دارای انعطاف پذیری بالا و پایین هستند از دیدگاه دانش آموزان تفاوت معنی دار وجود ندارد. زارع (1385) نیز در پژوهش خود دریافت که بین ذهنیت فلسفی مدیران (هر سه بُعد جامعیت، انعطاف پذیری و تعمق) و روحیه دبیران رابطه وجود دارد و مدیرانی که دارای ذهنیت فلسفی بالایی هستند روحیه دبیرانشان بهتر است. یادگاری خندانی (1379) در پژوهش خود دریافت که بین ذهنیت فلسفی مدیران و عملکرد آنان رابطه وجود دارد و مدیرانی که دارای ذهنیت فلسفی هستند در انجام وظایف مدیریتی تواناترند. در پژوهش دیگری که توسط بندلی زاده (1376) انجام شده است مشخص شد که بین ذهنیت فلسفی مدیران و کارآیی آنها رابطه وجود دارد. سیف هاشمی و رجائی پور (1382) در پژوهش خود پی بردند که بین ذهنیت فلسفی و میزان خلاقیت مدیران مدارس رابطه وجود دارد. علاوه بر آن کمیلی اصل (1382) در پژوهش خود نیز دریافت که بین ذهنیت فلسفی مدیران شرکت‌های وابسته به وزارت نیرو و عملکرد کارکنان رابطه وجود دارد.

هدف از انجام پژوهش حاضر، بررسی ذهنیت فلسفی مدیران مناطق مختلف دانشگاه آزاد اسلامی است.

روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف از نوع کاربردی و از نظر روش از نوع تحقیقات زمینه یابی است.

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش را مدیران دانشگاه آزاد اسلامی مناطق 12 گانه تشکیل می‌دهد که در سال 1388 در واحد دانشگاهی متبوع به کار مشغول بودند. به منظور برآورد حداقل حجم نمونه از فرمول کوکران $n = \frac{z^2 \cdot s^2}{d^2}$ استفاده شد. با توجه به حداقل نمونه مورد نیاز برای

گروه مدیران که 558 نفر از 89 واحد و مراکز آموزش برآورد شده است. پرسشنامه محقق ساخته ذهنیت فلسفی مدیران اجرا شد. به منظور انتخاب نمونه مورد نیاز از روش تصادفی مرحله ای و طبقه ای استفاده شد.

ابزار پژوهش

در این پژوهش ذهنیت فلسفی توسط پرسشنامه 30 سوالی محقق ساخته که بر اساس پژوهش اسمیت (1956) تهیه شده است، سنجیده می شود که دارای 3 بعد جامعیت (سوالات 1، 2، 3، 4، 10، 14، 15، 16، 20، 21، 23، 28 و 30)، تعمق (سوالات 5، 7، 13، 24، 26 و 27) و انعطاف پذیری (سوالات 6، 8، 9، 11، 12، 17، 18، 19، 22، 25 و 29) است. به منظور برآورد اعتبار با استفاده از روش آلفای کرونباخ، ابتدا روی تعداد 30 نفر از کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن که به طور تصادفی ساده انتخاب شده بودند، اجرا شد. برآورد اولیه ضریب اعتبار آن 0/95 بدست آمد.

یافته ها

در این پژوهش 483 نفر مرد، 75 نفر زن هستند که سابقه 348 نفر سابقه کمتر از 10 سال، 150 نفر سابقه بین 11 تا 20 سال و 60 نفر بیش از 20 سال سابقه دارند، و از این تعداد 14 نفر دیپلم و فوق دیپلم، 155 نفر لیسانس، 379 نفر فوق لیسانس و بالاتر می باشند.

جدول 1: خلاصه شاخص های آماری مربوط به نمره های مدیران در پرسشنامه ذهنیت فلسفی و مؤلفه های مربوط به آن

متغیر / شاخص	میانگین	میانه	نما	انحراف معیار	حداقل	حد اکثر	نمره کل
جامعیت	25/91	25	24	7/44	13	52	40261
تعمق	12/26	12	12	3/34	6	31	19435
انعطاف پذیری	21/19	20	19	6/51	11	57	23678
ذهنیت فلسفی	59/27	57	53	16/49	30	116	86834

مطابق جدول 1، حداقل نمره ذهنیت فلسفی مدیران 30 و حداکثر آن 116 می‌باشد و نمره کل آن 86834 می‌باشد. با توجه به نزدیک بودن مقدار عددی شاخص‌های مرکزی، سه شاخص ذهنیت فلسفی از توزیع نرمال برخوردارند.

پرسش اصلی پژوهش: آیا بین ذهنیت فلسفی مدیران مناطق مختلف دانشگاه آزاد اسلامی به تفکیک منطقه تفاوت وجود دارد؟

جدول 2: خلاصه تحلیل واریانس یک طرفه

منابع تغییر	مجموع	درجه	میانگین	F	سطح معنی
بین گروهی	23621/341	11	2147/395	8/330	داری
درون گروهی	374572/990	1453	257/793		
جمع	398194/330	1464			

با توجه به F محاسبه شده (8/33) و سطح معنی داری (0/000) می‌توان قضاوت کرد که بین میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران به تفکیک منطقه تفاوت معنی داری وجود دارد. بنابراین برای مشخص شدن تفاوت‌ها از پس آزمون LSD استفاده شده است. نتایج آزمون پیگردی LSD نیز حاکی از این است که میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 8 از مدیران مناطق 2 ($P \leq 0/05$) و 3 ($MD=9/08$ ، $P \leq 0/05$) و 4 ($MD=7/98$ ، $P \leq 0/05$) و 5 ($MD=7/66$ ، $P \leq 0/05$) و 7 ($MD=7/72$ ، $P \leq 0/05$) و 10 ($MD=8/66$ ، $P \leq 0/05$) و 12 ($MD=10/06$) بزرگتر است و برعکس میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران سایر مناطق ذکر شده به همان اندازه از میانگین نمره ذهنیت فلسفی منطقه 8 کوچکتر است. میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 9 از مدیران منطقه 12 ($MD=5/73$ و $P \leq 0/05$) بزرگتر است. برعکس میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 12 به همان اندازه از منطقه 9 کوچکتر است. همچنین میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 11 از مدیران مناطق 2 ($MD=9/97$ و $P \leq 0/05$) و 3 ($MD=8/87$ و $P \leq 0/05$) و 4 ($MD=8/55$ و $P \leq 0/05$) و 5 ($MD=8/61$ و $P \leq 0/05$) و 7 ($MD=8/12$ و $P \leq 0/05$) و 10 ($MD=9/55$ و $P \leq 0/05$) و منطقه 12 ($MD=10/95$ و $P \leq 0/05$) بزرگتر است و برعکس میانگین نمره ذهنیت فلسفی سایر مناطق ذکر شده به همان اندازه از منطقه 11 کوچکتر است.

جدول 3: خلاصه نتایج آزمون پیگردی LSD

میانگین نمره ذهنیت فلسفی	از مناطق	سطح معنی داری و اختلاف میانگین
منطقه 8	2	(MD=9/08 و $P \leq 0/05$)
	3	(MD=7/98 و $P \leq 0/05$)
	4	(MD=7/66 و $P \leq 0/05$)
	5	(MD=7/72 و $P \leq 0/05$)
	7	(MD=7/22 و $P \leq 0/05$)
	10	(MD=8/66 و $P \leq 0/05$)
	12	(MD=10/06 و $P \leq 0/05$)
منطقه 9	12	(MD=5/73 و $P \leq 0/05$)
منطقه 11	2	(MD=9/97 و $P \leq 0/05$)
	3	(MD=8/87 و $P \leq 0/05$)
	4	(MD=8/55 و $P \leq 0/05$)
	5	(MD=8/61 و $P \leq 0/05$)
	7	(MD=8/12 و $P \leq 0/05$)
	10	(MD=9/55 و $P \leq 0/05$)
	12	(MD=10/95 و $P \leq 0/05$)

بحث و نتیجه گیری

یافته پژوهش حاضر آن است که بین ذهنیت فلسفی مدیران مناطق 12 گانه دانشگاه آزاد اسلامی تفاوت وجود دارد و نتایج تحلیل واریانس یکطرفه و آزمون پیگردی LSD نشان داد که: 1- بین ذهنیت فلسفی مدیران دانشگاه آزاد اسلامی به تفکیک منطقه تفاوت معنی دار وجود دارد. 2- میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 8 از مدیران مناطق 2، 3، 4، 5، 7، 10 و منطقه 12 بزرگتر است و برعکس میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران سایر مناطق ذکر شده به همان اندازه از میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 8 کوچکتر است. میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران

منطقه 9 از مدیران منطقه 12 بزرگتر است. برعکس میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 12 به همان اندازه از مدیران منطقه 9 کوچکتر است. همچنین میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 11 از مدیران مناطق 2، 4، 5، 7، 10 و 12 بزرگتر است و برعکس میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران سایر مناطق ذکر شده به همان اندازه از میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران منطقه 11 کوچکتر است.

خرقانیان (1372) در پژوهش خود پی برد که روحیه معلمانی که با مدیران با ذهنیت فلسفی بالا کار می‌کنند از روحیه معلمانی که با مدیران با ذهنیت فلسفی پایین کار می‌کنند، بالاتر است و عملکرد مدیران با ذهنیت فلسفی متفاوت با یکدیگر تفاوت دارد و مدیرانی که دارای ذهنیت فلسفی بالاتر هستند دارای عملکرد بهتری می‌باشند. (دانشیار، 1385) در پژوهش خود به نتایجی دست یافته است که عبارتند از: بین ذهنیت فلسفی دبیران با میزان محبوبیت آنان از دیدگاه دانش آموزان رابطه معنی دار وجود دارد. بین محبوبیت دبیران با ذهنیت فلسفی بالا و پایین از دیدگاه دانش آموزان تفاوت معنی دار وجود دارد. بین میزان محبوبیت دبیرانی که دارای تعمق فکری و انعطاف پذیری بالا و پایین هستند از دیدگاه دانش آموزان تفاوت معنی دار وجود دارد.

در نظام آموزش عالی بر خورداری مدیران از ذهنیت فلسفی و ابعاد آن که شامل جامعیت، تعمق و انعطاف پذیری است، ضرورت دارد در واقع مدیران آموزش عالی علاوه بر آن که در سازمان با اشیاء مادی سر و کار دارد با منابع انسانی مانند استادان، دانشجویان و کارکنان نیز سر و کار دارد. بدین ترتیب، آنچه در ذهنیت فلسفی مهم به نظرمی رسد قواعد و قالب فکری مدیران نسبت به سازمان و مسائل آن است و همین مسأله بخش عظیمی از نگرش و چگونگی انجام فعالیت‌ها را در برمی‌گیرد. اسمیت (1956) درباره ذهن فلسفی و اهمیت دار بودن آن به وسیله مدیران می‌گوید داشتن ذهن فلسفی مدیر تأثیر قابل ملاحظه‌ای در روحیه معلمان دارد وقتی مدیری جامعیت، تعمق و انعطاف پذیری را در برخورد با مسائل نشان می‌دهد معلمین احساس می‌کنند که آسان تر می‌توانند با وی تفاهم برقرار سازند. از سوی دیگر وقتی مدیر از لحاظ ذهن فلسفی در سطح پایینی قرار دارد بسیاری از معلمان ترس دارند از اینکه در موقع ابراز عقاید خود با اقدام تلافی جویانه روبرو شوند. پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهد که ذهنیت فلسفی با متغیرهایی همچون عملکرد (اسمیت، 1965؛ پی‌یرا، 2009؛ همتی، 1387؛ بندلی زاده، 1376؛ بولینگر، 2002)، جو سازمانی (جزایری، 1388)، انجام وظایف مدیریتی (سیف هاشمی، 1382)، روحیه (خرقانیان، 1372؛ زارع، 1385)، خلاقیت (سیف هاشمی و رجایی پور، 1382)، و میزان محبوبیت (دانشیار، 1385) رابطه

وجود دارد. به دلیل دگرگونی‌های شدید که امروزه دنیای ما را تحت تأثیر خود قرار داده فیگنوم (1994) نشان می‌دهد که دانشگاه امروزی بیش از پیش در کانون مباحثات دامنه‌دار بین‌المللی و اجتماعی قرار گرفته و موضوع این مباحث بر آرمان‌ها و اهداف دانشگاه‌ها و هدایت و رهبری متمرکز شده است. او کیفیت آموزش عالی را عامل کلیدی در رقابت پنهان بین کشورها می‌داند. به علاوه، یکی از تجربه‌های موفق در عرصه آموزش عالی در ایران تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی است که با توجه به گسترش روز افزون این نهاد آموزش عالی، توجه به ذهنیت فلسفی مدیران آن بیش از پیش ضرورت می‌یابد.

نیاز به مدیریت و رهبری در همه زمینه‌های فعالیت اجتماعی، امری محسوس و حیاتی است منابع انسانی و مادی بدون هدایت و رهبری لایق، روبه کاهش و نابودی می‌رود اما در این میان مدیران آموزش عالی به عنوان اداره‌کنندگان، یا مسوولان سازمان‌ها و واحدهای دانشگاهی عامل اصلی تعیین‌کننده آماده‌سازی و تأمین نیروی انسانی دیگر نهادهای تولیدی و خدماتی در جامعه هستند. با توجه به اهمیت و نقش نظام آموزش عالی به ویژه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه ضروری است تا در جهت بهتر کردن کیفیت این نظام‌ها، فعالیت اساسی صورت گیرد و از هدر رفتن سرمایه‌های انسانی و مادی جلوگیری شود. بنابراین با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر و مطابق نظر کوزنس و پوسنر (1997) در مورد اینکه رهبری مجموعه‌ای از رفتارهای قابل آموزش است، پیشنهاد می‌شود که با برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت مدیران نسبت به پرورش مهارت‌های سرپرستی و افزایش ذهنیت فلسفی آنان در کلیه مناطق مختلف دانشگاه آزاد اسلامی، به ویژه مناطقی که میانگین نمره ذهنیت فلسفی مدیران آنها کمتر از بقیه مناطق است، اقدام شود.

منابع فارسی:

اسمیت، فیلیپ جی. (1370). ذهنیت فلسفی در مدیریت آموزشی، ترجمه محمدرضا برنجی، تهران: انتشارات گلچین.

بندلی زاده، ن. (1376). تأثیر ذهنیت فلسفی بر کارآیی مدیران مدارس شهر دامغان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.

جزایری، ن. (1388). رابطه بین ذهنیت فلسفی مدیران با جوسازمانی در مدارس آموزش و پرورش شهرستان بجنورد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.

- خرقانیان، م. (1372). بررسی رابطه بین ذهنیت فلسفی مدیران آموزش مدارس راهنمایی عادی پسرانه منطقه پنج آموزش و پرورش شهر تهران با روحیه معلمان آنان در سال تحصیلی 71-72، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- دانشیار، ش. (1385). رابطه بین ذهنیت فلسفی دبیران با محبوبیت آنان از دیدگاه دانش آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته تحقیقات آموزشی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- زارع، م. (1385). بررسی تأثیر ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی بر روی روحیه دبیران مدارس متوسطه شهر آمل، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی. دانشگاه شهید بهشتی.
- سیف هاشمی، ف. (1382). بررسی رابطه بین ذهنیت فلسفی و میزان خلاقیت مدیران مدارس متوسطه شهر اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- سیف هاشمی، ف؛ رجائی پور، س. (1382). بررسی رابطه بین ذهنیت فلسفی و میزان خلاقیت مدیران مدارس متوسطه شهر اصفهان. فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره 77.
- شریعتمداری، ع. (1373). فلسفه، مسایل فلسفی، مکتبهای فلسفی، مبانی علوم، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- کمیلی اصل، ع. (1381). بررسی ذهنیت فلسفی مدیران شرکت های تابعه و وابسته به وزارت نیرو بر عملکرد کارکنان آنان، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- هاشمی، ا. (1374). بررسی تاثیر ابعاد ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی بر انجام وظایف مدیریتی مدارس راهنمایی شهرستان ممسنی، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی. دانشگاه تربیت معلم تهران.
- همتی، م. (1387). بررسی رابطه بین ذهنیت فلسفی و تعهد سازمانی مدیران با عملکرد معلمان در آموزش و پرورش شرق استان تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- یادگاری خندانی، ف. (1379). بررسی ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی و رابطه آن با انجام وظایف مدیریتی آنان از نظر دبیران دبیرستان‌های شهر تهران. پایان نامه دکترای رشته مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

منابع انگلیسی:

- Bowlinger, D. (2002). *Philosophic mindedness level in educational managers to their employees operations in Chicago schools*. [PhD Dissertation Abstract]. Irwin University. Chicago, USA.
- Feigenbaum, A. V. (1994). Quality education and America's competitiveness. *Quality Progress*, 27(9), 83-84.
- Pierra, J. (2009). *Investigations of enhanced relationship between philosophic mind of managers and their employees' work performance in governmental organizations in Western Reserve University*. PhD Dissertation University of Illinois at Urbana Champaign.
- Smith, G. P. (1956). *Philosophic mindedness in educational administration*. Columbus: Ohio State University Press.
- Hersey, P., & Blanchard, K. H. (1988). *Management of organizational behavior: Utilizing human resources* (5th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

